

„MÁTÉ JÁNOS, KÓTAI JÓZSEF ÉS MUHAROS LAJOS ÖTVÖSMŰVÉSZEK KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJA
2014. február 12.-én, szerdán 18 órakor
a Klebelsberg Kultúrkúriában (1028 Budapest, Templom u. 2–10.)

Tisztelettel köszöntöm a kedves Vendégeket, akik elfogadták a Magyra Művészeti Akadémia Iparművészeti Tagozatának meghívását, ma estére a Klebelsberg Kultúrkúriába, hogy MÁTÉ JÁNOS ötvösművész, hetekkel ezelőtt lezárult pályája előtt fejet hajtsunk – Kótai József és Muharos Lajos alkotótársaival együtt, akik erre az alkalomra kiállítási közösséget is vállalnak János műveivel.

A családi és a szakmai gyász idején nyithatjuk meg az emlékezés tárlatát - egy ódon, katakombahangulatú helyiségben. A vakolatlan kövekből épített falak közé lépve, Önöket is elsőként fogta meg - a fémtárgyak közötti magányával – egy papíron megjelenő portré? Hozzám hasonlóan megrendültek, amikor Kótai József rajzában ráismertek Máté János arcvonásaira? És mit éreztek akkor, amikor tovább haladva, Muharos Lajos féldrágaköből és ezüsből mintázott, Szent Eligiuszt ábrázoló szobrocskáinak egyikéből Máté János arca nézett vissza, a másikból pedig a portrét rajzoló Kótai Józsefé? Tudják, hogy egyik munka sem erre az alkalomra készült? Felmerült Önökben az a gondolat, hogy a három alkotó hivatásbeli közösségét az emberi szeretet köteléke is összetartotta? Megerősítette-e ezt a feltevésüket az, az élményük, hogy a kiállítótérben számtalan formában találkozhatunk még Szent Eligius alakjával Kótai és Muharos munkái között egyaránt?

Amikor megnézik a püspöknek, miniatűr ezüst plasztikákon, érmeken, plaketteken és a násfa mikro szoborfülkéjének terében megjelenő figuráját, ismereteik között a választ arra, hogy ki volt hát ez a püspök? Ki az, aki ekkora erőforrást jelent az ötvösmesterség művelőinek ma is ahhoz, hogy hivatásbeli azonosságtudatukat határozottan megélhessék életidejük társadalmi valóságában? Megoszthatom-e Önökkel, a püspök iránti érdeklődésemben talált ismereteket arról, hogy – nevének jelentése szerinti – kiválasztottságával, miképpen adott társadalmi hatóerejű perspektívát az ötvösmesterség művelésnek? Felidézhetem-e mindannyiunk számára a mai alkalommal, hogy Eligius a VII. században kézműves munkájának minősége révén tölthetett be a király mellett gazdasági pozíciót és politikai tanácsadó szerepet? Felidézhetem-e, hogy ezekkel a rangbeli lehetőségekkel és a hozzájuk tartozó anyagi eszközökkel képes volt szolgálni a politikai béke és a társadalmi igazságosság ügyét? Felidézhetem-e, hogy nemcsak háborúkat előzött meg diplomáciai közreműködésével, de számos rabszolga szabadságát is megváltotta? Felidézhetem-e, hogy valóságismeretének kifinomult érzékenységevel pontosan érezte Eligius a létezés profán és szakrális dimenziójának határait, találkozási lehetőségeit, kapcsolódási pontjait? ... hogy a polgári világban megvalósítható küldetését teljesítve, kiválasztottságával ötvösként és püspökként is a transzcendens távlatok felé mutatott irányt kortársainak, és – úgy tűnik – a szellemi örökségét évszázadokkal később őrzőknek: Máté Jánosnak, Kótai Józsefnek és Muharos Lajosnak is? Elfogadják-e ezért maguk az alkotók és a kedves Vendégek, hogy Szent Eligius szellemi örököseinek nevezzem őket?

Ugye, érzik Önök is, hogy munkáik ugyanúgy az emberi létezés szakralitásának megélhetőségében segítenek bennünket, mint azok az elődeik – elődeink, akik teremtettségünk kezdetén, közösségi létezésünk egy-egy jellegzetes, egész korszakát építették valamely fémhez való viszonyukra? Emlékeznek arra, hogy - a fémekkel való kapcsolatban, a hétköznapi életvitel által szerzett tapasztalatok - a természetfölötti valóságdimenzió jelzéséhez is fémek, mégpedig nemesek (arany és ezüst) használatára készítették későbbi elődeinket a kultúra történetének, különböző korszakaiban, különböző földrajzi területeken? Fel tudjuk idézni magunkban, hogy az ókori mitológiai hagyományok mindegyike milyen komoly tiszteletben tartotta a Föld mélyén rejtőző és a csillagok, az univerzum

világával is természeti kapcsolatot mutató fémekeket? Látjuk-e, hogy – éppen ezért – tekintették a fémek megmunkálásának képességét isteni eredetű tudásnak és kezelték ehhez méltó felelősséggel? Felismerjük-e a középkori Eligius életútjában, ötvös mesterségének gyakorlásában, a teremtés idejére visszanyúló örökség követésének felelősségét? Lenyűgöz-e bennünket ma is, hogy a társadalmi közösség különböző helyzeteiben miképpen tudta szolgálni embertársait a létezés szakralitásának megélhetőségében segítve: elevenen tartva bennük azt a teremtett lehetőséget, hogy önmagukon kívülről láthassanak magukra és anyagi természetű személyes valóságukkal képesek lehessenek észlelni a fölöttük létező személyes szellemi valóság realitását?

Megkapjuk-e Máté János, Kótai József és Muharos Lajos munkáitól is azt az élményt, amelyet követni vállalt szellemi elődjük ígérhet számunkra? Miképpen hívnak meg bennünket a kiállításon látható alkotások, szakralitásunk megélésére? Észreveszik-e, kedves Vendégek, hogy a tárlat fém tárgyai, az ezüstök, rezekek, bronzok és a féldrágakövek határozottan arra készítetnek bennünket, hogy felelevenítsük, sőt - személyes időszerűségében – újra éljük a négy őselem egyikéhez, a vízhez való viszonyunkat? Ugye, Önök is érzik, hogy nem mehetünk el észrevétlenül emellett a készítés mellett, hiszen Máté Jánosnak – egy egész életen át rézlemezről, majd bronzöntvényből készített - aquamniléi (víztartó, vízöntő edényplasztikái) a kiállítás látványában a leghangsúlyosabb elemet képviselik. Ezek az edények felidéznek Önökben is azokat, az ősi, különböző kultúrákban egyaránt őrzött (vagy még ma is gyakorolt) szokásokat, amelyek a víz közvetítő szerepe révén engednek kapcsolatot találni az Örökkévalóval, a Mindenhatóval? Megragadta-e figyelmüket Kótai Józsefnek, a kiállításon szereplő, keresztelő tálkája, amely ennek az ősi szokásnak egy ma is elevenen élő gyakorlatában használatos? Megengedték-e maguknak, hogy hasson Önökre a kerek tál, átlója teljes vonalán elhelyezkedő, Keresztelő Szent János alakjának és botjának megismételt szigorú függőlegesében, az Eget és Földet összekötő irány hangsúlya? Megengedték-e maguknak, hogy a figura ruhájának redői, vízszintesen hangsúlyozott hullámai arra a vízre asszociáljanak, amelynek csekély mennyisége, alkalmanként a tálkában hivatott összegyűlni, de kegyelmi erejével mégis valóságdimenziók összekötésére hivatott? Milyen találkozást éltek meg Muharos Lajos kelyheivel, amelyeknek üres kupái is felidéznek azokat a liturgikus eseményeket, amelyek – a beléjük töltött víz (és bor) által – az isteni valósághoz kapcsolódás lehetőségét kínálják? És hogyan fogadták az apró méretű násfák szoborfülkéinek, árkádjainak mikrokozmoszában feltáruló valóság teljességét? Noé történetének jeleneteit? Elképzelték-e mellkasukon, a szívük közelében ezeket, a féldrágakőre épített ezüst kompozíciókat, a figurák átható tekintetével? Megélték-e, hogy miközben ez a fém, illetve a díszkövek saját létezésük okán is gyógyító, tisztító hatással lehetnek a testre, különös erővel éreztethetik ezt a hatásukat a teremtő és éltető erők áramlásának egyik fontos energiaközpontja táján? A vitrinekben elhelyezett ékszerekkel, most csupán elképzelhető fizikai érintkezés mellett, megsejtettek-e valamit annak a szellemi kapcsolatnak a lehetőségéből, amelyet a násfák kompozíciói kínálnak? Milyen lehet, a szív közelében viselni az özönvíz díszkővét és Noé bárkájának ezüstjét? Milyen lehet, megélni így a pusztulásból való menekülést, a lét lényegi megújíthatóságának szabadságát és felelősségét?

A Noé-történetben kapott és Muharos Lajos ékszereiben is őrzött remény szabadságával és felelősségével újra Máté János aquamniléihez hívom a kedves Vendégeket! Nézzék meg kérem, hogy a pályája elején rézlemezről készített edényplasztikák - többségében oroszán figurái - milyen tekintélyes öblökkel, a test megfelelő részein kialakított, nyitható-zárható fedelekkal várják, hogy megteljenek vízzel, majd rituális kézmosásban szolgálhassák belső megtisztulási igényünket,

szándékunkat. Talán tudják, hogy a XX. század utolsó évtizedeinek civilizációját jellemző fogyasztói társadalmakban mennyire furcsának hatott Jánosnak ez, a történelmi időkben gyökerező alkotói kezdeményezése! Talán tudják, milyen beteljesületlen vágya maradt, hogy edényplasztikai használhatóak legyenek, annak, a génjeinkben őrzött, ősi emberi törekvésnek a beteljesítésében, amely anyagi létezése szakralitásának lehetőségét megélheti a személyes és közösségi megtisztulást kifejező rituális kézmosásban is. Észreveszik-e, hogy a beteljesületlen vágy, egy idő után olyan aquamanilék alkotását eredményezte, amelyeknek nincsen a víz befogadására alkalmas öble? Látják, ugye, hogy a bronz víztartó, illetve vízöntő edények figuráinak hangsúlyos szájnýílása utal még ugyan eredeti rendeltetésükre, de ennek gyakorlati valóságától már megfosztotta az alkotó a tárgyakat. Megengedik, hogy felhívjam a figyelmüket ezek közül a bronz plasztikák közül a „Nem mond le” címűre? Észreveszik-e, hogy a paradicsomi bűnbeesés jelenetében szereplő asszonyalak és a kigyó tátott szájának nyílása, illetve a tekintetük sem egy irányba tart, hanem merőlegesen egymásra? Nincs talán egység közöttük az adott helyzetben? Látják, milyen szemléletesen érvényesül a két szereplő érzékszerveinek térbeli viszonyában a kíváncsiság és a kárörvendés magatartásbeli különbsége? Felvethetjük-e, hogy Máté János - kifinomult intelligenciájával - a női princípiumot nemcsak az isteni tudás fogyasztójaként értelmezi, az ember szakrális megrablásának plasztikai modelljében, hanem a tudás felelős őrzőjeként, védőjeként is értelmezhetővé teszi - a kigyóhoz fűződő viszonya révén? Érzik-e velem együtt, hogy Máté János alkotói életútja, a szakralitásáért – megrablottságában is – felelősséget érző teremtményé? Hiszik-e, hogy János – immár az isteni valóságdimenzió létezőjeként – őrt álló és az igazságot védelmező oroszlánjaival most is meghív meg minket arra, hogy a belső megtisztulás határozottan kifejezett igényével, szándékával közeledjünk az Örökkévalóhoz, a Mindenhatóhoz.

Megemlékezett: Bakonyvári M. Ágnes művészettörténész